

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

19.6.2013

Lausuntopyyntö 22.04.2013 OM 11/03/2012

Lausunto oikeudenhoidon uudistamisohjelmasta vuosille 2013-2025

Aluksi

Oikeusministeriö asetti 1.6.2012 neuvottelukunnan valmistelemaan ehdotukset muun ohella pitkän aikavälin oikeusturvaohjelmaksi. Neuvottelukunta ehdottaa oikeusturvaohjelmaksi oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa, johon sisältyvät myös ne toimenpiteet, joilla oikeudenhoidon alalla voidaan saavuttaa 6 miljoonan euron säästöt vuodesta 2015.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan liittyy sekä horisontaalisia että sektorikohtaisia ehdotuksia. Horisontaaliset ehdotukset koskevat koko valti-onhallintoa tai ainakin koko oikeudenhoitoa, kun taas sektorikohtaiset ehdotukset rakenteita, menettelyjä, osaamista ja henkilöstöä sekä maksuja. Neuvottelukunnan mukaan ehdotukset joko edistävät välittömästi tai välillisesti oikeusturvaa taikka tuottavat taloustilanteen edellyttämiä säästöjä.

Lausuntopyynnössä pyydetään lähestymään asiaa siten, että näkemyksiä annettaisiin neuvottelukunnan esittämään kokonaisuuteen. Edelleen todetaan, että kunkin yksittäisen hankkeen osalta järjestetään erillinen lausuntokierros normaaliin tapaan hankkeen valmistelun aikana.

Ehdotuksia on ohjelmassa listattuna 57 kappaletta. Kaikkien yksittäisten ehdotusten kommentointi ei asiakirjan luonne huomioon ottaen ole tässä lausunnossa mielekäästä. Lausuntopyynnön mukaisesti Suomen Yrittäjät keskittyy siten lähinnä yleisen tason kysymyksiin ja käsittelee niiden kautta viittauksenomaisesti joitakin yksittäisiä ehdotuksia.

Keskeiset huomiot

Suomen Yrittäjät katsoo ensinnäkin, että asianmukaisesti valmistellun ja perusteltujen vaikutusarvioiden myötä syntyvä laadukas materiaallinen lainsäädäntöä on keskeinen ja välttämätön elementti myös hyvin toimivalle, saavutettavalle (access to justice) ja kustannustehokkaalle oikeudenkäyntijärjestelmälle. Tuomioistuinjärjestelmää ei voi tarkastella erillään kokonaisuudesta eli siitä ympäristöstä, jossa se toimii. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa tämä näkökulma jää varsin vähälle, kun pääpaino on annettu sektorikohtaisille rakenne- ja menettelykysymyksille.

Selvää on, että yhteiskunnan ja erityisesti liiketoimintojen kehittyessä, monipuolistuessa ja globalisoituessa myös oikeudelliset ongelmat monimutkaistuvat. Tällöin erityisen merkittävään asemaan nousee tuomioistuinten erityisasiantuntemus ja sen turvaaminen. Tämä on mielestämme keskeinen havainto. Myös tuomioistuinjärjestelmän rakenteiden tulee tukea lainkäytön laatua ja oikeusturvan hyvää toteutumista myös vaikeissa ja harvemmin esille tulevilla juttutyypeissä niukentuvista taloudellisista resursseista huolimatta.

Toisaalta on varmistettava mahdollisuus saada oikeusturvaa myös niin sanotuissa rutiinijutuissa. Tähän nähden huolestuttavana voidaan pitää ehdotusta, jonka mukaan summaariset asiat keskitettäisiin ulosottoviranomaiselle, joka on luonteeltaan täytäntöönpaneva viranomainen, ei tuomioistuin. Vaihtoehtoisesti neuvottelukunta esittää mainittujen asiaryhmien keskittämistä kolmeen käräjäoikeuteen. Pidämme tätä linjaa parempana, sillä aivan kuten neuvottelukuntakin toteaa, velkomusasioihin voi liittyä oikeusturvakysymyksiä, joiden valvominen kuuluu tuomioistuimelle, ei ulosottoviranomaiselle.

Vastaavasti harkittaessa mahdollisuutta laajentaa jatkokäsittelylupajärjestelmän soveltamisalaa riita-asioissa on varmistettava, ettei oikeusturvaa samalla heikennetä. Pelkällä häviöarvolla ei kategorisesti voida määrittää asian merkitystä asian osapuolille yksittäistapauksissa.

Oikeudenhoidonohjelmassa esiin nostetaan erillisenä toimenpideehdotuksena selvitys ryhmäkannelain soveltamisalan tai ryhmäkannejärjestelmän muuttamisesta siten, että se mahdollistaisi nykyistä monipuolisemmin juttujen viemisen tuomioistuimeen ryhmäkanteena. Näkemyksemme mukaan sellaisen selvityksen tekeminen, jossa lähtökohdaksi otettaisiin niin sanottujen Wincapita tai Directa -tyyppisten juttujen käsitteilyn virtaviivaistaminen ja asianomistajien aseman parantaminen, voisi olla perusteltua.

Toisin sanoen laajoissa, satoja tai tuhansia asianomistajia käsittävissä rikosprosesseissa tai niistä erilleen käsiteltäväksi erotetuissa liitännäisissä siviiliprosesseissa asianomistajien, esimerkiksi pienyrittäjien, asema on tällä hetkellä huono. Vastaavia oikeusturvaongelmia syntyy silloin, kun suuri joukko pienyrityksiä haastetaan oikeuteen vastaamaan saman tapah-
tumaketjun myötä syntyneisiin, väitettyihin laskusaataviin. Tämä oli tilanne esimerkiksi ns. Directa-tapauksessa.

Työelämään liittyvälle ryhmäkanteelle ei sen sijaan ole minkäänlaista osoitettua tarvetta. Suomen yrityksistä pienten ja keskisuurten yritysten osuus yrityskannasta on 99,8 %. Näistä alle kymmenen hengen mikroyrityksiä on 93,4 %. Mikroyrityksistä pääosa työllistää vuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna alle kaksi henkilöä. Suomen yrityskanta on mikroyritysva-
ltaista jatkossakin. Edellä mainittuun nähden oikeudenhoidonohjelmassa erikseen esiin nostettu työelämään liittyvää ryhmäkannetta puoltava maininta on yllättävä.

Insolvenssioikeuden osalta ohjelmassa on nostettu esiin velkajärjestelyn yksinkertaistaminen. Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain uudistamiseksi onkin jo asetettu työryhmä, jonka tulee muun ohella selvittää, miten yrittäjien asemaa velkajärjestelyssä voitaisiin parantaa nimenomaan yrittäjyyteen liittyvin ratkaisuin maksuohjelman keston puuttumatta. Haluamme tässä yhteydessä tuoda esille mahdollisuuden, että konkurssiasiamiehen toimivaltaa laajennettaisiin koskemaan myös yksityishenkilön velkajärjestelyä. Tällöin myös konkurssiasiaan neuvottelukunta voisi antaa suosituksia velkajärjestelymenettelyyn liittyen. Lainsäädäntöön, erityisesti uudistusten jälkeen, voitaisiin pehmeillä sääntelyvälineillä luoda suosituksia, jolloin oikeusprosessien tarve vähenee.

Sama vaikutus on sillä, että yrittäjät ja yritykset hakeutuvat maksuvaikeuksia koskevan neuvonnan piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tällöin turhia konkursseja ja myös muita lakisääteisiä maksukyvyttömyysmenettelyjä voidaan vähentää. Tästä syystä neuvontapalveluja on kehittävä niin, että apua on tarjolla jo silloin, kun yritys tai yrittäjä kohtaa maksuvaikeuksia tai tarvitsee apua liiketoiminnan tervehdyttämiseen, saneeraukseen tai lopettamiseen. Tällä hetkellä ainoa valtakunnallinen ja julkisin varoin tuettu, maksuvaikeuksiin joutuneita yrittäjiä auttava taho on Talousapu, yrittäjän talous- ja velkaneuvontapalvelu. Talousavun rahoitus ja resurssit pitää turvata sekä pohtia julkisin varoin annettavan taloudellisen neuvonnan organisointi ja rakenteet niin, että palvelun laatu ja saatavuus turvataan koko maassa.

Suomen Yrittäjät

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja

Janne Makkula
lainsäädäntöasioiden päällikkö